

KÖZTERÜLETEK NÉVADÁSÁNAK JELLEMZŐI SOPRONBAN A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

BORSOS ÁRPÁD

CHARACTERISTICS OF THE NAMING OF PUBLIC SPACES IN SOPRON FROM THE BEGINNING TO THE PRESENT DAY

The urban space allows for the direct or symbolic demonstration of ideas, values and political power (NIKITSCHER 2014). The goal of this article is to review the characteristics and motivations of naming roads and squares in Sopron.

The generally prescribed naming of public areas in Hungary begins with II. József's reign, which was made necessary by taking stock of the population's obligations to the state (taxation, military service). Prior to this, with the development of state power - mainly in order to clarify and record property relations - the naming of geographical points and territorial units of the space had already developed.

The local administrative authority exercising control over the settlement has the right to name the public areas. Being an act of exercising power, naming depends heavily on the national and local political power relations of the given period.

In the initial period of organization into a unified state, the official language of administration in our country was Latin. The first topographical names - as in the case of Sopron - appeared in Latin texts.

The German names appear in Sopron in the 13-14th century. After the extinction of the Árpád-house, they became permanent for a long time by belonging to the Habsburg empire.

The German-language hegemony was broken during the Reformation. Primarily by translating and explaining German names into Hungarian. Retaliation after the suppression of the 1848-49 revolution and war of independence temporarily reversed the process. With the compromise, as a result of the national language use policy that followed, the city management in Sopron legalized bilingualism (Hungarian and German together).

The influence of current politics is strongly felt in the naming of the period of the two world wars. It indicates: - preserving the memory of the Trianon mutilation of the country with the Hungarian names of the annexed villages; - to prove the identity of the power, outstanding historical personalities and creative artists of the past, - recently, the use of the names of political actors serving power.

The goal of the coalition government, the party-state system, is to completely break with the past, to overwrite all names reminiscent of it, almost exclusively by putting the vanguards of the communist idea in the foreground.

With the change of regime 1990, the renaming of public areas is enforced for the second time, erasing the traces of the previous political course and rehabilitating those who were undeservedly erased. A new element is the avoidance of the names of foreign persons, with the strengthening of local patriotism, the preference for notable individuals, scientists, and artists of the city, as a declaration of identity, bilingualism (Hungarian and German) on certain streets of the historic city-core. The central power is strengthened

with the legal prohibition of persons, concepts and symbols connected to autocratic regimes of the 20th century.

BEVEZETÉS

NIKITSCHER PÉTER „*Hatalom, szimbólumok, hatalmi önreprezentáció és szimbolikus térfoglalás*” című munkájának tartalmi lényege röviden: „*A városi tér az azt létrehozó nemzedékek kulturális, érték- és ideológiai rendszerének reprezentálója, szimbólumhordozója. Helyet ad eszmék, ideológiák, értékek és a politikai hatalom direkt vagy szimbolikus megjelenési formáinak. A hatalom – az ország, a város felett irányítást gyakorló politikai vezetés – szimbólumok segítségével létrehoz egy olyan struktúrát, amelyet aztán csak és kizárólagosan egyedül ural, annak megváltoztatására, átalakítására, használatának kialakítására csak ő jogosult, ezzel pozícióit nagymértékben erősíti. A jelek és szimbólumok köztéri elhelyezései egyenértékűek a tér szimbolikus elfoglalásával, birtoklásával, egyben az éppen aktuális ideológiát legitimálja, erejét demonstrálja*” (NIKITSCHER 2014).

Nem kétséges, hogy közterületeknek legitim elnevezést csak az éppen regnáló helyi hatalom adhat. (Nem tekinthetők kivételnek csupán a köznyelvben szájhagyomány útján átöröklődő elnevezések, jóllehet alapja lehet a hatalom általi legitimációnak.) E jogosultság gyakorlásában vagy figyelembe vesz polgári kezdeményezéseket, épít civil szervezetek véleményére, vagy nem (HÁRS 1990). A kérdés az, hogy a helyi hatalom milyen mértékben követi vakon a központi hatalom direktíváit, szellemiségét. Van-e jogilag kifogásolhatatlan ahhoz ereje, hogy attól eltérő elveket, értékeket is érvényesítsen. Ennek lehetősége totalitárius vagy erősen központosított rendszerek esetén konvergál a nullához, kiváltképp, ha annak megakadályozására bármiféle tiltás is születik. Így a köztérelnevezések, a köztéri szobrok, emléktáblák állítása a (központi) hatalom irányító funkciójának meghosszabbítása.

Jelen dolgozat célja az utak, terek stb. névadásának áttekintése Sopron városban, jellegzetességeinek, motivációjának feltárása a kezdetektől napjainkig.

Okszerűen adódik a vizsgálódás által átfogott idő szakaszolását nemzeti történelmünk fordulópontjaihoz igazítani. Ezek: a kezdetektől II. József uralkodása, a kiegyezés, a századforduló évtizedei, a két világháború időszaka, az államszocialista hatalom regnálása, végül a rendszerváltozás utáni időszak.

A munka elsősorban HEIMLER (1936), CSATKAI (1937), HÁRS (1990, 1992, 2003) témakört érintő írásaira támaszkodik. Természetesen épít más forrásokra is: Sopron város vezető testületeinek határozatai a város köztereinek elnevezéséről (1945-2020-ig), Sopron város térképei 1873-tól napjainkig, valamint internetes adatbázisok.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE II. JÓZSEF URALKODÁSÁVAL BEZÁRÓLAG

Széles körben vitathatatlan tényként kezelik, hogy a népszámlálást, a közterületek (utcák, utak, terek stb.) elnevezését, a házak számozását II. József rendelte el, nem kis ellenállást keltve. Ami viszont a köztudatban nem vert gyökeret, hogy az intézkedés a meglévő kakofonikus állapot megszüntetését célozta az állammal szembeni kötelezettségek (adózás, katonai terhek) hatékonyabb teljesítése érdekében. A közterületek elnevezése a térbeli tájékozódás, a tulajdonviszonyok deklarálása érdekében ugyanis már jóval korábban gyakorlat volt.

Az államalapítással kezdődő történelmi időszak hivatalos nyelvhasználatát a latin és a német nyelv uralta. A magyar nyelv hosszú ideig a pórnép, az alacsonyabb státuszú nemesség nyelve volt. Az Árpád-ház kihalásáig, az oklevél kiadások a határjárások dokumentumai a nyugati keresztény világot egységbe foglaló latin nyelv. Az első írásos magyar nyelvű szórványemlékek, elsősorban földrajzi- és személynevek latin nyelvi környezetben jelentek meg. Akár a német nevek. Az első német jövevényszavak a XIII. század végi határvillongások miatti beszivárgások, Sopron várossá nyilvánításával, illetve IV. László tudatos betelepítés-politikájának eredményeként jelentek meg az okiratokban (*VESZELKA 1934, KRISCH 2012*). Az úgynevezett vegyes-háziak, majd a Habsburgok trónra jutásával a királyi hatalom célja új elemmel bővül, a német hatás erősödik, az országnak a Habsburg-birodalom részévé válásával hivatalos nyelvvé is emelkedik.

Az elnémetesedés előtti időszak nyomait őrzi néhány, ma is élő soproni közterület neve. Közülük például: *Egeredi út*: 1284. évi oklevélben „Eguerd”, 1317-ben „terra Egered vacua”; *Ikvahíd*: 1245-ben „aqua Iqua”, 1265-ben „fluvius Ichou”, a német elnevezés 1404-ben jelenik meg: „Spittalpruck”; *Rákosi út*: Az elnevezés Imre király által kiállított oklevélben szerepel először „villa Racus” néven; *Ravazd utca*: 1199-ből származó oklevélben „Villa Rovoht”, 1245-ből „villa Rouzd”;; *Sopron-puszta* 1296-os oklevélben olvasható, 1767-ban már Übermass, Sopronhoz tartozó pusztá néven fordul elő; *Macskakői utca*: IV. Béla 1244-es oklevele említi Macska, Macskád települést *THIRRING (1933)*. Hárs szerint az elnémetesedett Macskád (Katzendorf) falu környékén épült a kalandos életű Macskakő nevű vár után a névalkotás.

A XIV-XV. századtól a közterületek német nyelvű elnevezése általánossá válik. A teljesség igénye nélkül, a legismertebbek közül néhány, melyeknek mai, magyar nyelvű változata későbbi keletű: *Färbergassl, Färbergäßchen* (Festő köz), *Fischergasse* (Halász utca), *Grabenrunde* (Várkerület), *Hintergasse* (Hátul-só utca), *Holzmarkt* (Fapiac), *Kornmarkt* (Ógabona tér), *Neustift* (Újteleki utca), *Platz* (Fő tér), *Rosengasse* (Rózsa utca), *Rückherzu* (Végfordulat), *Sandgrube* (Fövényverem), *Sanct Jörgen Gassen* (Szent György utca), *Schrippergasse* (Balfi utca), *Spittalbrücke* (Ispotályhíd, majd Ikvahíd) (*HEIMLER 1936, CSATKAI 1937, HÁRS 2003a 2003b*).

A II. József halálával záruló időszakban a közterületek elnevezésére – a szentek kivételével (Szent György, Szent Mihály) – személyneveket nem használtak. Többnyire topográfiai pontok, téren belüli pozíciók (Balfi utca, Ikvahíd, Macskakő, illetve elő, hátulsó), szakmák (festő, halász, kovács, mészáros), a társadalmi-gazdasági élet kitüntetett helyszínei (templom, fapiac, faraktár, gabonapiac) jelennek meg közterületek nevéként, természetesen a kor hatalmi viszonyainak és szellemének megfelelően német nyelven.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KIEGYEZÉSIG

II. József halálával a megyékben elégették a kataszteri felvétel iratai, s megsemmisítették a házak számozását is (*ROMSICS 2010*). Felerősödtek a reformkorba vezető, nemzeti önállóságot célul tűző mozgalmak, velük együtt a magyar nyelv nemzeti- és hivatalos nyelvvé nyilvánításának igénye. Ez utóbbinak különös hangsúlyt adott, hogy az országos rendi főméltóságok betöltői idejük nagyobb részét Bécsben töltötték, sokan közülük kevéssé vagy egyáltalán nem tudtak magyarul (*ROMSICS 2010*).

A trónra kerülő II. Lipót elvileg a válságos politikai helyzetben is folytatta volna bátyja politikáját. Emellett azonban a birodalom stabilitása érdekében engedményeket is tett. Az örökös tartományokban hatályon kívül helyezte bátyja nemesekre sérelmes rendeleteit, törvénybe foglaltatta, hogy az ausztriai ház országai között Magyarország szabad és független, saját állami léttel és alkotmánnyal bíró ország. Utóda, I. Ferenc beleegyezett abba, hogy a magyar nyelvet rendes tantárgyként tanítsák, kilátásba helyezte, hogy bizonyos idő múlva közhivatalt csak azok nyerhetnek, akik tudnak magyarul (*ROMSICS 2010*).

Az időszak Sopron város történelmében válságos periódus. Tüzesetek, a napóleoni háború, a kolerajárvány kataklizmasorozatként jelentkezett. A város új közterület elnevezéssel járó mértékben nem növekedett.

Politikai pezsdülést a reformkorszak hozott. Az új utcanevek nem extenzív fejlődés, hanem a nemzeti érzelem, a magyarságtudat felerősödésének következménye. *CSATKAI (1937)* közel egy tucat példát említ a nevek magyarra fordítására, magyarosítására az első reformországgyűlést követően. Például: *Balfi utca*, *Fővényverem*, *Halász utca*, *Hátulsó utca*, *Magyar utca*, *Ógabona tér*. Mellettük olyan példákat is, amikor a bizonytalan nyelvismeret torzult: *Újteleki utca* (előtte a furcsa Neustift utza), bizonytalan: *Jégverem* (előtte Kőrakás), *Éles szög* (előtte Éles szöglet), *Hátsó kapu* (előtte Alsókapu), vagy nem adekvát alakot produkált: *Ötvös utca* (a Silbergasse-ból).

Eredendően magyar elnevezésként említi *HEIMLER (1936)* is a többszöri átépítéssel és egybecsatolással kialakított tér együttes *Széchenyi tér*-re avanszálását. Ez az az időszak, amikor a központi hatalom névadási hegemoniája megtörik Sopronban, az évszázados ütközőzóna lét ellenére. A Széchenyi tér esetét kivéve a névadás gyakorlata nem változott. Személyneveket változatlanul nem

használtak a közterületek jelölésére. A forradalom és szabadságharc idején város már 1848 végén elesett. "A győztes császár önkényuralmának időszakában Sopron az elnyomó rendszer egyik fontos, hivatalokkal és hivatalnokokkal megpakolt helytartóság kerületi székhelyévé duzzadt fel. Az evangélikus líceum, mint sziget kivételével jóformán csak német szó járta az épülő kaszárnyák, a szaporodó kávéházak környékén" (HÁRS <https://sopronanno.hu>). A közterületek reformkori magyar nyelvű elnevezése – a "magyarkodó" passzív rezisztencia ellenhatásként – a Bach- korszak végén egységesen német nyelven kerültek fel a házfalakra az 1844-es, a magyar nyelv használatáról szóló törvény ellenére. A hatalom ezzel az aktussal is nyilvánvalóvá tette törekvését, Magyarország teljes beolvasztását a Habsburg birodalomba.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KIEGYEZÉST KÖVETŐEN ÉS A SZÁZADFORDULÓ ÉVTIZEDEIBEN

A kiegyezés a társadalmi, gazdasági élet, a fejlődés előtt új utat nyitott. Az 1868. XLIV. törvénycikk a magyar nyelvet államnyelvvé nyilvánította, ugyanakkor biztosította a nemzetiségek szabad nyelvhasználatát is ott, ahol „megfelelő a nemzetiségek aránya”. Röviddel a törvény szentesítését követően, már 1869-ben, tömegesen jelennek meg a magyar utcanevek. Az átkeresztelés zöme a német elnevezés magyar változatának érvényesítése, jobbára tükörfordítással (pl. *Faraktár utca, Jégverem, Kőfaragó tér, Rózsa utca, Somfalvi út, Szélmalom utca, Zsilip utca*), azt követően eredetileg is magyar megjelöléssel (pl. *Csalánkert, Cseresznye sor, Alsó-, illetve Felsőörház köz*). Még ugyanebben az esztendőben – nyilván az aktuális központi és a városi hatalom magyar nyelv védelmét szolgáló, prioritását hirdető, de a nemzetiségi jogokat is tiszteletben tartó döntésének megfelelően – hivatalosan kétnyelvű táblák jelennek meg.

A nyelvi kettősség, a nyelvi, a társadalmi, a politikai erőviszonyok hektikus változásairól tanúskodnak a város 1873-ból és 1886-ból származó térképei, valószínűleg a már említett törvényben rögzített nemzetiségi nyelvhasználatra alapozva. Mindkettő tisztán német nyelvű. Mindkettőben a „legnagyobb magyar” az eredeti magyar családnéven, „Széchényiként” szerepel, de a közterület jelölése német: „Platz”.

Ebben az időszakban új elemmel változik a közterületek elnevezésének gyakorlata a valóságos személyek emlékezetének őrzésével a nemzet nagyjairól (*Deák Ferenc, Kossuth Lajos, II. Rákóczi Ferenc*), kiemelkedő országos és helyi politikusokról (*herceg Eszterházy, Baross Gábor, Csengery Antal, Lackner Kristóf*) a város életét meghatározó, felvirágoztató polgárról (*Flandorffer Ignác*), I. Ferenc József feleségéről, a magyarokat kedvelő királynéről (*Erzsébet*), nemzeti irodalmunk nagyjairól (*Jókai Mór, Petőfi Sándor*), a város kulturális, társadalmi életében kiemelkedő helyi személyekről (*Frankenburg Antal, Pejáchevich Károly*). A paletta meglehetősen színes. A döntéshozók inkább a nemzet, a város

szolgáltatásban értéket teremtő személyiségekre, mintsem kurzusonként változó, változtatható aktuálpolitikai megítélésükre voltak tekintettel. (Esterházy herceg kivételével a többi személy nevét a mai napig viselik utcák a városban.)

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KÉT VILÁGHÁBORÚ IDŐSZAKÁBAN

Az első világháború alatt és az utána következő néhány esztendőben új névadásra – néhány est kivételével (*Ferenc József tér, Vilmos császár utca, Selmecsi út*) – nem került sor. Nem mellékes, mindháromnak az egész országot árfogó politikai aktualitása volt. Ferenc József halála, Vilmos császár lemondása és Norvégiába menekülése a bécsi forradalom hírére és a selmecbányai akadémia, diákok és tanáraik Sopronba menekülése.

A kialakult totalitárius rendszerben a központi és a helyi hatalom teljes harmóniában, ideológiai, politikai nézetkülönbség nélkül működött. A trianoni békediktátum okozta trauma oldódásával, a nemzeti fájdalom ébren tartása érdekében – a „Nem, nem soha!”, az „És mégis élünk” szellemének megfelelően – 1927-ben több mint harminc Sopron környéki, elcsatolt település magyar nevét kapták a közterületek (pl. *Borisfalvi, Fraknoi, Kelénpataki, Somfalvi stb. utcák*). Azt követően az ezredforduló időszakát is beleértve további 11 esetben (*HÁRS1990, 2003*). Valamennyit addig létező, de névtelen vagy újonnan megnyitott utak, utcák nevesítésére alkalmazták.

Emellett az 1927-es év a nagy történelmi személyiségek, politikusok, művészek éve is volt. Nevük került a házszámtáblákra. Többek között: uralkodók: *IV. László, Mátyás, IV. Károly*; országos jelentőségű politikusok: *Felsőbüki Nagy Pál, Tisza István*; nemzeti történelmünk hasonló jelentőségű személyiségei: *Hunyadi János, Bercsényi Miklós, Vak Bottyán*; nemzetközi híró alkotók: *Berzsenyi Dániel, Liszt Ferenc, Madách Imre*; egykori soproni polgármesterek: *Dobner Nándor, Gebhardt József*; az első városbíró: *István bíró*, illetve *Vitnyédi István* (helyesen Wittnyédy) a város első magyar nyelvű jegyzője. Néhány kivételével szintén újonnan nyitott vagy még névtelen közterület megjelölésével.

Az 1934-es második névadási bumm idején zömmel történelmi személyek, politikusok (*Nagy Lajos király, Apponyi Albert, Klebelsberg Kunó, Prohászka Ottokár*), irodalmi életünk nagyjai (*Arany János, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály*), soproni polgármesterek (*Fodor János, Nátl Lipót, Prisoman Egyed Lajos, Vághy Ferenc*), valamint az elcsatolt területek földrajzi nevei kerültek előtérbe (*Boldogasszony, Erdély, Fehéregyháza, Feketeváros, Macskakő, Nezsider, Ojtoz, Széleskút*).

A fegyveres konfliktusokra készülődés időszakában (1938: győri program, blei egyezmény, I. bécsi döntés) a korszak ideológiáját, politikáját meghatározó, pár éve (1936) elhunyt miniszterelnök (*Gömbös Gyula*) mellett az identitás hangsúlyozására dicső nemzeti múltunk kiemelkedő alakjai (*Árpád, Bezerédj, Tököly*), szellemi életünk megbecsültjei (*Kisfaludy, Lehár Ferenc, Tompa Mi-*

hály), illetve az ellentmondásosan megítélt egyetem alapító *Pázmány Péter* kerültek a névtáblákra.

A háború időszakában csak két esztendőben (1942-43-ban) foglalkozott a városi közgyűlés közterületek elnevezésével. Közel ötven százalékról lerí a háborús pszichózis, az erőfitogtatás (*Bajnok, Szebb jövőt!*), a kontinuitást bizonygató névadás (*Botond, Örs, Apród*).

Összességében az alig több mint két évtized alatt közel hetven új elnevezés központjában a politikai attitűd mutatható ki. Az új nevek ötven százalékát teszi ki a nemzet vitathatatlanul kiemelkedő személyiségei, mellettük a közelmúlt politikusai és a történelmi Magyarország földrajzi nevei. Megszűnt viszont a kezdeti gyakorlatból a szakmák, a társadalmi-gazdasági élet kitüntetett helyszíneinek szerepe a névadásban.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KOALÍCIÓS KORMÁNYZÁS ÉS AZ ÁLLAM-SZOCIALIZMUS ÉVEIBEN

A második világháború befejezését követően Európában kialakult geopolitikai helyzet nem tette kétségesse, hogy Magyarországon hatalmi-politikai változás következik be. Nem volt nehéz megjósolni, hogy a korábbi rezsim ideológiájához kapcsolódó utcanevek rövid időn belül érvényüket veszítik. Már 1945 augusztusában megkezdődött a közterületek névváltoztatása. A városi közgyűlés dönt: Gömbös Gyula nevét *Bajcsy-Zsilinszky Endre*, Balogh-Kovács Sándorét *Mikoviny Sámuel*, Klebelsberg Kunóét *Ferenczy János*, Szent Imrét *Dimitrov*, (Braun) Nándort *Ady Endre*, a Szebb jövőt! *Bella Lajos* váltja fel, a Csendőr helyébe *Knapp Gábor* kerül. Nem sokkal később határozzák el Tisza István út *Béke úttá* változtatását.

Még a koalíciós években, 1949-ig, az MDP totális hatalomátvételéig további átnevezésekre került sor: Artner → *Damjanich*, Deák Ferenc → *Sztálin*, Dobner Nándor → *Városház*, Felkelők → *József Attila*, Erzsébet → *Köztársaság*, Ferenc József → *Szentháromság*, Festetich → *Major*, Flandorffer → *Táncsics*, Fodor János → *Hajnóczy*, Gebhardt József → *Lejtő*, Gensel Ádám → *Lenkey*, Handler Nándor → *Szív*, Herceg Esterházy → *Wesselényi*, Horthy Miklós a Károly körúttal együtt → *Szabadság körút*, Jaquin Miklós → *Képezde*, Müller Paulin → *Hátsókapu*, Pap rét utca → *Bem utca*, Pejachevich köz → *Iskola köz*, Prisoman Egyed Lajos → *Dózsa*, Prohászka Ottokár → *Bartók Béla*, Wallner Ignác utca → *Villasor*, Wälder József → *Batsányi*, Várkerület → *Lenin körút*. Kakukktójas, bár lehet, hogy éppen a koalíciós kormányzásnak köszönhető a Ferenc József tér *Szentháromság* térré keresztelése, ami nem lett hosszú életű, mert 1950-ben Tanácsok terére módosították volna, csak a döntést nem hajtották végre. Ám 1952-ben már más név került a házszámtáblákra.

A hatalomváltással, 1950-nel, a csupán ideológiájában más, autokratikussá vált rendszer vezetése a mozgalmi dal szellemében, a politikai cél érvényesíté-

sének megfelelően („A múltat végképp eltörölni ...”) bevégezte a hite szerint reá maradt tennivalókat. A még megmaradt korábbi elnevezések köre tovább szűkült: Apponyi Albert → *Sport*, Boldogasszonyi → *Piros*, Cserkész → *Zerge*, Domonkos → *Móricz Zsigmond*, Jezsuita → *Virágos*, László király → *Állomás*, Orsolya → *Úttörő*, Póda Endre → *Híd*, Szent Gellért → *Őrség*, majd *Hámán Kató*, Szent Imre → *Dimitrov*, Szent István → *Szabadság*, Szentlélek → *Belioannis*, Szentmártoni → *Kórház*.

A politikai indíttatás egyértelmű. Az új hatalom szemében nemkívánatossá vált személyek az átnevezések céltáblái (Gömbös Gyula, Ferenc József, Erzsébet királyné, herceg Esterházy, Klebelsberg Kunó, a szentek stb.). Helyüket elvértve valóban a magyar történelem tiszteletreméltó alakja (pl. Bajcsy-Zsilinszky Endre) vette át, ám mellette többnyire a kommunista eszme elhivatottjai kerültek előtérbe (Lenin, Dimitrov, Sztálin, Belioannis, a Tanácsköztársaság emlékére Bors László, Entzbruder Dezső, Hámán Kató, Kellner Sándor, Knapp Gábor,). A trianoni ország csonkítás emlékét idéző Boldogasszonyi- és a Szentmártoni út átnevezése (Piros, illetve Kózház) a szándék deklarálása mellett egyenesen gyermektegy.

A politikai elvakultság áldozatai lettek a város egykori polgármesterei (pl. Dobner Nándor, Gensel Ádám, Gebhardt József és társai), Handler Nándor, a város arculatát meghatározó építész, sőt IV. László is, aki Sopronnak a várossá nyilvánítással a kor kiváltságos jogait biztosította, Deák Ferenc, a haza bölcse, aki Sztálinnak adta át helyét, s csak a generalissimus halála után váltotta fel a Május 1. tér név. Hamvában holt tervvé vált – bár maga a felvetés minősíti az 1960-as évek eleji szándékot – a Pázmány Péter utca átkeresztelése Engels vagy a kubai forradalom emlékére Július 26-ika utcára.

Kényszerhelyzetet teremtett Sopronbánfalva Sopron városhoz csatolása 1950-ben. A közgyűlés május 16-iki rendeletének esett áldozatául a régi bánfalvi *Kert* utca, *Kőfejtő*- és *Szög* utca, mert az Alsó-Lőverek központjában, a Felső-Lőverek DNy-i határában, az Újteleki utcából D-re ilyen nevű utcák már voltak. Az új név *Sövény köz*, *Szikla utca*, illetve némi átépítéssel *Tölgyes köz* lett. Hasonló okból változott a *Hegy* utca *Avar*, a *Virág* utca *Orgona* utcává. Az alkalom lehetőséget teremtett, hogy *Lomb* utcává komponálással megszabaduljanak a klerikális Templom utcától. Sok akkori bánfalvi a hatalom erőfitogtatásának tekintette, hogy a „kis jövevényen verik el a port”. (Az érzetté alakult gondolat belénk, akkori gyerekekben is meggyökerezett.) Hasonlóképpen viszonyult Fő tér *Hajnal* térré, a *Hegy* utca *Avar* utcává alakításához, miközben azonosult a Fő út és a Brennbergi út közös *Bánfalvi úttá* változtatásával.

Vegyes érzülettel fogadta el a *Soproni út* egybeolvasztását a város *Ady Endre útjával*. Volt, aki bekebelezésként, volt, aki a városhoz tartozás deklarációjaként értelmezte, mert kinyilvánított ellenérzése nem volt Ady-val szemben. A hatalomgyakorló szándéka, a Gesztenyés körút Zuán körúttá változtatásáról talán el sem jutott a köztudathoz, ezzel együtt a süllyesztőbe került. Az okokat ma már

rekonstruálni nem lehet, de nem véletlen, hogy a városi tanács végrehajtó bizottsága 1959 áprilisában kénytelen volt megállapítani, hogy „az 1950. évi határozat végrehajtását csak az elmúlt évben kezdték meg.” Hárs József szerint nem kizárt, hogy tudatos ellenállásról volt szó. (HÁRS 1990). A Kádár-rendszer konszolidációjával a hatalom érzett annyi erőt, hogy az átnevezés kérdését újra napirendre tűzze, annál is inkább, hogy hasonló, késleltetett, a végrehajtást megerősítő határozatra a „törzset” képező Sopronban is szükség volt (pl. Kellner Sándor, Vásárhelyi Pál utca).

A város lakott területének az ötvenes évek végén meginduló, elsősorban az Alsó-Lőverekre koncentrálódó, majd a hatvanas évek végén, az adminisztratív határsáv¹ megszüntetésével felgyorsuló fejlesztése, új lakótelepek, utcák terek kialakítása új elnevezésekkel járt.² A névadások zömét személynevek teszik ki. *Haydn* kivételével közel negyedszázan a magyar kultúra és történelem személyiségei: tudósok, művészek (*Erkel Ferenc, Kitaibel Pál, Kodály Zoltán, Kőrösi Csoma Sándor, Révai Miklós, Roth Gyula, Vadas Jenő*), a fasizmus és a Szálasi terror különböző társadalmi státuszú mártírjai (*Németh László János, Papp Károly, Pesti Barnabás, Remete László, Szerb Antal, Toldy Ferenc, Vándor Sándor*), a katonai főreal – ma az egyetem – főépületének tervezője, *Alpár Ignác*, a festőművész *Mende Gusztáv* és *Gyóni Géza* író, költő. Utcát kapott az ifjúsági mozgalom (*Úttörő*), nem maradtak el a jellegtelen megjelölések sem (*Terv, Sport, Strand*).

Az 1970-es évek reprezentatívnak számító fejlesztése, a Jereván lakótelep utcáinak névadása meglehetősen eklektikus. Mintha elfogyott volna a döntéshozók muníciója vagy „több urat próbáltak szolgálni”. Névadóként a *Felszabadulás*, a *Vörös Hadsereg*, a *Munkásőr*, a rehabilitált *IV. László király*, a tudós *Révai Miklós*, a zenei fenomén, *Kodály Zoltán*, a testvérváros, *Makó*, a jellegtelen *Építők*, *Tó* és *Határőr* békésen megfértek egymás mellett. Vele szemben a tóalmi parcellázások és zártkert kialakítások következtében e városrészben szinte egységesen a virágok nevével bővül a paletta (*Búzavirág, Gyöngyvirág, Harangvirág, Nefelejcs, Pipacs, Margaréta*)

Minden bizonnyal az Ellenzéki Kerekasztal működésének, a rendszerváltás előszelének hatására került le 1989-ben a névtáblákról Lenin, s kapta vissza a *Várkerület* 1869 óta viselt nevét, a Május 1. tér az eredeti *Deák* nevet, rehabili-

¹ 1969-ig a Csornával kezdődő zónába csak azok mehettek be, közlekedhettek szabadon a bármikor várható igazoltatás mellett, akiknek személyazonossági igazolványába pecsételt, majd egy egész oldalt kitöltő, 2-es szám éktelenkedett. Vonaton, közúton rendszeres, mindenkire kiterjedő ellenőrzést végeztek a határőrök. Kivételt képeztek a meghatározott idejű tartózkodásra feljogosító belügyminisztériumi engedéllyel rendelkezők. Az erre irányuló kérelmet indoklás nélkül elutasíthatták. A rendelet megsértése szankciókkal járt.

² 1990-re az 1960. évi lakásállomány csaknem megkétszereződött, 19 ezer fölé nőtt. A legnagyobb fejlesztés a város déli részén, a Lőverekben, illetve az északi traktusban, a Jereván lakótelepen és környékén valósult meg. Növelték az utcák számát a Tómalmon kialakított zártkertekre kiadott építési engedélyek.

tálták *Erzsébet királynét*, s *Mende Gusztáv*, a város neves festőművésze emlékét is azóta őrzi utca.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

A rendszerváltás után az új hatalom első intézkedései között volt Sopronban is a megelőző, pártállam ideológiájára alapozott szimbólumok, objektumok, intézkedések megváltoztatása. Az ideológiai különbözőség ellenére e kérdésben a rendszerváltó pártok maradéktalanul egyetértettek, így a kérdés, a helyi önkormányzat a központi kormányzat meghosszabbított karja-e, értelmetlennek minősíthető annak ellenére, hogy a központi kormányzati-politikai erővel (MDF) szemben egy más színezetű többségi, városi politikai erő (SZDSZ) állt.

Az önkormányzati közgyűlése 1991 áprilisában több közterület elnevezését változtatta meg. Az új nevek: *Becht Rezsőből Szent Margit*, majd két hónappal később dr. Friedrich András képviselő javaslatára az ominózus útszakasz egy része visszakapta *Becht Rezső* nevét. *Beloianisz útból Ipar körút* lett, *Bors Lászlót Dobner Nándor*, *Dimitrovot Szent Imre*, *Entzbruder Dezsőt Borsmonostori*, *Hámán Katót Házi Jenő*, *Kellner Sándort Király Jenő*, *Knapp Gábort a Huszár*, a *Komszomolt Balassi Bálint*, a *Munkásórt Soproni Horvát József*, a *Szabadság körutat Lóvér körút*, a *KISZ Vezetőképző tábort a Brennberg-völgyi tábor* váltotta fel.

A hatalomgyakorlás új színfoltja, hogy lakosság véleményét kérték négy közterület sorsáról. Annak alapján megmaradt a *Jereván lakótelep* elnevezés, az *Úttörő utca*, amíg a *Felszabadulás út Juharfa út*, a *Vörös Hadsereg útja Teleki Pál³ útra* változott. Egy addig névtelen köz a *Színház utca* és a *Templom utca* között pedig *Bunker János Rajnáld* nevét kapta meg. Így néhány esetet kivéve korrigálták az előző kurzus elfogadhatatlan, politikai indíttatású döntéseit. Néhányra azonban csak később került sor: *Gensel Ádám*, *Wälder József* (1997), *Handler Nándor* (1999), *Póda Endre*, *Artner Vilmos* (2001), *Klebelsberg Kunó* (2012). A többi elnevezésében politikailag kikezdzhetetlen egykori történelmi helyszínek (pl. *Akasztó dűlő*, *Csószház dűlő*), továbbá növény- és állatnevek szerepeltek.

Az első kormányzati ciklusban a város vezető testülete 42 elnevezésben döntött. Többnyire a város területi bővítésének helyszíneit, az *Ágfalvi*, a *Ravazd utcai lakótelepet*, illetve a *Virágvölgyet* érintette.

A második kormányzati ciklusban a központi MSZP-SZDSZ kormánykoalícióval szemben a város polgármesteréül a képviselőtestület egyötödét birtokló Szövetség Sopronért jelöltjét választották. A képviselő testületben a Szövetség 5

³ Hogy Teleki Pál utca névadója legyen, a közterületek elnevezésében jelentős szereppel bíró Városszépítő Egyesület – tudományos munkássága, németbarátnak nem nevezhető politikája ellenére – nem javasolta: „Problematisz egyéniség (ld. a zsidótörvények), ráadásul Sopronhoz semmi köze.” (*Hárs* 1992)

mandátumával szemben két párt, illetve pártkoalíció is több mandátumot szerzett, az MSZP 6-ot, az MDF-KNDP 8-at. A központi hatalom torzsalkodásával ellentétben, a politikai színezet különbözősége ellenére a közterületek névadásában az egység, a lokálpatriotizmus érvényesült. Soproni kötődésű személyek uralták az új utcaneveket. Rehabilitálták az 1948-ban „*detronizált*” *Gensel Ádámot*, a 18. századi városi főorvost és *Wälder József* századfordulós városi főépítész. Mellettük két vértanú, *Murmann Sámuel*, az 1848-as szabadságharc városi nemzetőrparancsnoka, *Apor Vilmos* 1945-ben halálos lövést kapott győri püspök, a Sopronnak és környékének elcsatolása elleni ágfalvi csata és hősi halottai, *Baracsi László* és *Machatsek Gyula*, *Thurner Mihály*, a Trianon után Sopron város elcsatolása elleni harc legendás polgármestere, a város és a magyar szellemi élet kiválóságai: *Heimler Károly*, *Rozsondai Károly*, *Thirring Gusztáv*, a híres restaurátor *Storno Ferenc*, *Rauch András*, a 17. században Sopronban alkotó zeneszerző és *Fényi Gyula*, neves jezsuita csillagász kerültek a névtáblákra. Az Ágfalvi lakótelep kiépülésével a 42 névadás több mint fele ott realizálódott.

A harmadik ciklusban, 1998-ban polgármesterré ismét a Szövetség Sopronért jelöltjét választották meg. Meglehetősen tarka testülettel kellett irányítania a várost a FIDESZ-FKGP-MDF-es kormány idején. A legtöbb, 9 mandátumot az MSZP szerezte meg. Követte 6 mandátummal a FIDESZ köré csoportosuló négy párti (MDF-MDNP-MKDSZ) koalíció, 5 képviselővel a Szövetség Sopronért.

Közterületek elnevezéséről közel 60 határozat született. A legtöbb Brennbérgbányára (Görbehalmra), a Pihenőkereszt környékére koncentrálódott, kisebb mértékben az Anger rétre. Folytatódott Tómalom közterületi rendezése. Új városrész kialakítása kezdődött meg a bánfalvi Kutyahegyen. A többi a város különböző részeit érintette meglehetősen szóródással.

A névadásban zömmel a városrész jellegzetességeire törekedtek: a Kertvárosban (Sopronbánfalván) a Várhely felé ettől kezdve a *Szarvas utca* vezetett. Brennbérgbányán egy kivételével (*Hidegvízvölgy utca*) a bányaműveléshez kapcsolódó kifejezések jelentek meg (*Bányamester*, *Csillés*, *Csorga*, *Ereszke*, *Tárna*, *Vájár utca*, *Gurító*, *Kas*, illetve *Támfa köz*). A Pihenőkereszt környezetében *Töpler Kálmán* (1902-1918 közötti polgármester) és a testvérváros, *Kempton* társaságában a szűkebb terület jellegzetességei (*Lankás*, *Napos*, *Szélső utca*).

Személyhez kötődő elnevezésre mindössze hat esetben került sor: *Handler Nándor* és *Póda Endre* visszakerült a város utcanévjegyzékébe, társaságukban újként a világhírű zeneszerző *Kálmán Imre*, egykori polgármesterek *Martiny Frigyes* és *Töpler Kálmán*, *Selten-hoffer Frigyes*, a nemzetközi hírű harangöntő dinasztia alapítója (gyárának sorsa az 1945-ös bombázások áldozata lett). Az ideológiai megítélés felett álló Kálmán Imre mellett olyan személyek megbecsülésére került sor, akik a pártállami rendszer idején indexen voltak, vagy nem kerülhettek volna e kitüntetettek közé. Ennek okán valószínűbb, hogy a rendszerváltók közös platformja és a lokálpatriotizmus inkább állhatott a döntések mögött, mint egy válsággal is küszködő központi hatalom demonstrációja.

Az ezredforduló utáni, 2002. évi választáson az MSZP kimagasló sikert ért el (12 képviselő, egy híján már a képviselői többség), bár nyomában volt a FIDESZ-MDF-MDNP-MKDSZ koalíció (8 képviselői hely). A megszerzett mandátumok száma már előre rajzolja a kétpólusú politikai erőter kialakulását. A polgármestert az MSZP adta SZDSZ-es támogatással.

Az önkormányzati testület 52 határozatban foglalkozott közterületek névadásával, többnyire a szuburbanizáció eredményeként létrejött városrészeken (az Ágfalvi úti, a Kutyahegyi lakótelep, az Aranyhegy és a már kertes családi házas övezetté avanszált Tómalom). Az elnevezések néhány kivétellel a mikro-környezet földrajzi nevei: *Gida-patak, Csalánkerti, Halastó, Alsóerdő, Felsőerdő, Lápréti* utca, élővilágának elemei: *Holló, Papucsvirág, Seregély, Szajkó, Csitke, Boglárka, Borbolya, Kánya, Ószapó* stb.

Mindössze 7 személynév, a napkeleti bölcsek, a háromkirályok (*Gáspár, Menyhért, Boldizsár*), *Diebold Károly*, a város fotódokumentátora, az Erdészeti Főiskola fotólaboratórium vezetője, *Faller Jenő*, bányamérnök, a Bányászati Múzeum igazgatója, *Tárczy-Hornoch Antal*, akadémikus, Kossuth-díjas egyetemi tanár, *Verő József*, akadémikus, kohómérnök egyetemi tanár köszön vissza a házszámtáblákról. Ez utóbbiakkal soproni kötődésük okán a város lakói akár személyesen is találkozhattak. Közvetlen kormányzati nyomás a névadásban nem valószínű, az erős lokálpatrióta szellem hatása annál inkább.

Adalékként: Mikszáth Kálmánnak – az 1950-es évekbeli tétova kísérlet ellérére – nincs „utcája” Sopronban.⁴

Az ötödik, 2006-os önkormányzati választáson az MSZP-s kormányzattal szemben a FIDESZ-nek a sorait rendező KDNP-vel kötött koalíciója (14 mandátumával) elsöprő sikert aratott négy riválisával szemben. A polgármestert is ez a választási szövetség adta. Hogy ideológiailag nem volt a központi hatalom meghosszabbított karja, az vitán felüli, mint ahogy az sem, hogy a város érdekeit kiszolgáló kompromisszumok megkötése nélkül nem tudta volna feladatait ellátni.

Ebben a választási ciklusban az önkormányzati testület a korábbiakhoz képest kevesebb, mindössze 32 közterületeket érintő döntést hozott. Mivel a határozatok átnevezést nem tartalmaznak, valamennyi esetében a telekkönyvi szám szerepel, a névadást új utcák, terek nyitása, a már létezők meghosszabbítása indokolta. A névadás zöme a már kialakult, továbbfejlődő szuburbiát – köztük zömmel a Tómalmot – érintette, néhány az északnyugati, illetve a délkeleti iparterületet, a Bécsi-dombot és környékét, Balfot, Bánfalvát. A névválasztásban elsősorban a korábban kialakult módszer, a terület-specifikus elemek (növények, földrajzi nevek): *Akác, Levendula, Nyírfa, Vadvirág, Határdomb*,

⁴ *HÁRS (1990)* többször is említi a javaslatot, hogy utcát elsősorban Sopronhoz kötődő személyek kapjanak. Ritka kivételek a nemzet kiemelkedő személyiségei lehetnek. Mikszáth Kálmán neve egyetlen részletesen bemutatott elképzelésben sem szerepel, pedig ritka kivételként kezelték között ott lenne a helye.

Rák-patak, Remetelak utca) domináltak; felújították az elcsatolt burgenlandi települések megörökítését *Cinfalva, Lajtaszent-György* (Siegendorf, valamint Sanct Georgen am Leithagebirge). Az előbbiek nem tartalmaztak politikai üzenetet, az utóbbiak annál inkább. Személynevet három esetben használtak fel: Balfon *Dr. Wosinszky István* orvos, a balfi fürdő és környékének fejlesztője nevét, festőművész fia, *Wosinszky Kámér*-ét utca viseli, a Koronázó-dombon pedig *Gombocz Endre*, botanikus, tudománytörténész, a Tudományos Akadémia levelező tagját.

A redszerváltozás utáni hatodik, a 2010-es országgyűlési és önkormányzati választásokat egyaránt a FIDESZ-KDMP pártkoalíció nyerte. A 17-re csökkentett közgyűlés 12 tagját a koalíció adta, a polgármestert is. A döntéshozatal a központi hatalom hátszelével semmiféle politikai alkut, kompromisszumot nem igényelt. A központi hatalom ideológiája, irányelvei a gravitáció természetességével jelenhettek meg a várospolitikában.

A négy év alatt mindössze 16 alkalommal foglalkozott a testület közterületek elnevezésével, melynek jellemzője volt – akár hagyományként is – a területi sajátosságokra emlékeztető névadás. Személynév felhasználásáról mindössze 4 esetben döntöttek. Nyilvánvaló politikai hátszéllel rehabilitálták az 1945-ös, illetve 1948-as átnevezések alanyait, *Klebelsberg Kunó* művelődéspolitikust, minisztert és a város prominens személyeit, vezetőit adó Artner családot, *Artner Vilmos*sal. A lokálpatrióta irányzat létezését tanúsítja, hogy *Ágoston Ernő* grafikus-, festőművésszel, *Mühl Aladár* festőművész zenetanárral nőtt a városhoz erős szálakkal kötődő névadók száma.

A központi akarat meghosszabbított karjának kérdése a közterek névadásával kapcsolatban a 2011. évi CLXXXIX. és a 2012. évi CLXVII. törvény (a XX. századi önkényuralmi rendszert előkészítő, kiszolgáló személyek névhasználatának tilalma) hatályba lépésével országos viszonylatban egyértelmű.⁵

2014-ben az előzőhöz hasonlóan az országos és a helyi önkormányzati választást a FIDESZ-KDMP formáció nyerte. Az önkormányzati testületen belül az erőviszonyok lényegesen nem változtak. A központi politikai akarat érvényesítésének a városirányításban semmiféle akadálya nincs.

A 45 névadás nagyobb részben a már kialakult szuburbia növekedése, mellettük a város továbbterjeszkedésének előkészítése indokolta. A növény- és állatvilág mellett (pl. *Szilvás, Boróka, Lilaakác, Kékfrankos, Tőzike, Tramini, Mókus, Jégmadár utca, Barackos, Diófa, Gyepes köz*), földrajzi helyekkel (pl. *Káposztahegy, Kőhalom, Kőhegy utca, Kilátó és Rejtő köz*), 18 személynévvel gazdago-

⁵ Az egyébként sarkalatos törvény alapján született akadémiai állásfoglalás a XX. századi önkényuralmi rendszerekhez köthető személyek tilalmi listája magyar vonatkozásban leszűkül a Tanácsköztársaságra és a pártállami rendszerre. A nemzetet a 2. világháborúba terelőkre, a holokauszt előkészítőire, a fasiszta politikusokra, a faszizmus eszméjét nyíltan vállalókra nem terjed ki (https://2015-2019.kormany.hu/download/onkenyuralmi_nevek_egyesített_tabla_MTA)

dott az utcanévjegyzék: *Barabits Elemér, Dorosmai János, Friedrich Károly, Gáspárdy Sándor, Herbszt Zoltán, Rösch Frigyes, Vendel Miklós, Hillebrand Jenő, Környei Attila, Németh Alajos, Reményi Viktor, Ullein József, Boronkai Pál, Molnár László, Nikolics Károly, Sterbencz Károly, Szent Borbála utca, Perge-malom köz*. Többségük a város kiemelkedő, szinte a döntéshozók kortárs kiemelkedő egyénisége, tudósok, művészek.

Rösch Frigyes (1932-1923) tűzoltóparancsnok, a tornaegylet megalapítója, a városi sportélet fellendítője, Molnár László (1921-1944), a hősi halált halt vadászpilóta, az egykori malomtulajdonos Perge család, Klebelsberg Kunó, Artner Vilmos, Szent Borbála a rendszerváltás előtt, vagy baloldali kurzus idején aligha kaphatott volna utcát. Figyelmetlenségéből vagy politikai okok miatt – ez ma már nem rekonstruálható – szóba sem került Hillebrand Jenő (1884-1950), az európai hírvilág ősrégész, Vendel Miklós (1896-1977), a világhírű, Kosuth-díjas geológus professzor, Boronkai Pál (1897-1970), a város főmérnöke.

A vizsgálat által átfogott időszak végéig, a 2022-ig tartó utolsó kormányzati időszakban az ország, a város vezetésében változás nem történt. Sopronban a képviselő testület (FIDESZ-KDNP 12, Momentum-Jobbik-MSZP-DK összefogás 4, Párbeszéd 1 mandátum) 21 közterület elnevezését érintő határozatot hozott. Közülük 5 az 1999-ben megkezdett kétnyelvű, magyar és német névtáblák bővítését érintette (Újteleki u.– Neustiftgasse, Fövényverem u. – Sandgrube, Festő köz – Färbergassl, Hátulsó u. – Hintergasse, Ógabona tér – Alter Kornmarkt), jelezvén a legitimitást erősítő kontinuitás érzetét. Többségük elsősorban külterületi utakat, dűlőket érintette, minden bizonnyal a város továbbterjeszkedésének lehetőségét előkészítendő (*Barátudvar, Edburger, Hagymaburok, Irsai Olivér, Kis-Mély, Mészégető, Nádirigó, Napsugár, Oszlop, Ökörsem, Spárta, Szálveszszős, Számszerij, Szénégető, Venyige*), illetve a balfi Vártemplom utca.

Az 1990-től 2022-vel bezáruló időszakban a városi képviselő testület mintegy 370 új és már meglévő közterület el-, illetve átnevezését érintő határozatot hozott. Közöttük célként egyaránt szerepelt az államszocialista rendszerhez kapcsolódó nevek, szimbólumok megszüntetése, az általa politikai okokból érdemtelenül diszkriminált személyek rehabilitálása, az emlékállítást új, a névadás időkorlátait (tíz esztendő) nem érintő, városhoz kötődő kiemelkedő egyéniségeknek. Emellett az érintett városrész természeti adottságaira emlékeztető elnevezések (élővilág, topográfiai jellegzetességek stb.), a kontinuitást deklaráló kétnyelvűség kaptak szerepet.

ÖSSZEZGÉS

A közterületek általánosan elrendelt elnevezése hazánkban II. József uralkodásával kezdődik, amit a lakosság állammal szembeni kötelezettségének (adózás, hadkötelezettség) számbavétele tett szükségessé. A városok fejlődésével, területi növekedésével már a tájékozódás segítése is szerepet játszott. Mindezeket

megelőzően, az államhatalom kialakulásával – elsősorban a birtokviszonyok tisztázása, rögzítése érdekében – már kialakult a tér földrajzi pontjainak, területi egységeinek névadása.

A közterületek elnevezésére, annak módjára a település felett irányítást gyakorló helyi igazgatási hatalom jogosult. Hatalomgyakorlási aktusról lévén szó, a névadás erősen függ az adott időszak országos, helyi politikai erőviszonyaitól.

Az egységes állammá szerveződés kezdeti időszakában hazánkban az igazgatás hivatalos nyelve, a latin volt. Az első topográfiai nevek – mint országosan – Sopron esetében latin szövegekben jelentek meg. A magyar királyság első időszakában a nyugati határvidék bizonytalan hovatartozásával, a 13-14. századi betelepítés politikával jelennek meg Sopronban a német nyelvű elnevezések. Az Árpád-ház kihalását követően, a Habsburg-birodalomhoz tartozással – amíg a hivatalos nyelv a német maradt – hosszú időre állandósulnak.

A felvilágosodás, a reformkor függetlenségi törekvései, a magyar nyelv palérolzásának, államnyelvvé emelésének igénye törli meg a német nyelvű hegemóniát. Elsősorban a német elnevezések magyarra fordításával, magyarításával. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverését követő megtorlás a folyamatot átmenetileg visszafordítja. A kiegyezéssel, az azt követő nemzetiségi nyelvhasználati politika eredményeként Sopronban a város vezetése a kétnyelvűséget legalizálta (magyar, mellette a német). Személynevek a közterületek jelölésére a századforduló időszakában jelennek meg.

A két világháború időszakának névadásában a napi aktuálpolitika hatása erősen érezhető. Ezt jelzi: a trianoni országcsönkítés emlékének őrzése az elcsatolt falvak magyar neveivel; a hatalom identitásának bizonyítására a múlt kiemelkedő történelmi személyiségei, alkotóművészei, a közelmúltban a hatalmat szolgáló politika szereplői nevének használata.

A koalíciós kormányzás, a pártállami rendszer törekvése a múlttal való teljes szakítás, minden erre emlékeztető elnevezés felülírása, akár jogosan, akár, több esetben, érdemtelenül, szinte kizárólagosan a kommunista eszme külföldi és hazai élharcosainak előtérbe helyezésével.

A rendszerváltással másodszor érvényesül a közterületek átnevezésével a megelőző politikai kurzus nyomainak eltüntetése, mellette a méltatlanul töröltek rehabilitálása. Új elem az idegen személyek nevének elkerülése, a lokálpatriotizmus erősödésével a város nevezetes egyéniségeinek, tudósainak, művészeinek preferálása, az identitás deklarálásaként a történelmi városmag egyes utcáin a kétnyelvűség (magyar és német).

A XX. századi önkényuralmi rendszerekhez köthető személyek fogalmak és szimbólumok törvényi tilalmával a társadalmi élet e szegmensében a központi hatalom erősödik.

IRODALOM

- CSATKAI E.** (1937): A soproni utcanevek történetéhez. Soproni Szemle 1937/1. pp. 36-42
- HÁRS J.** (1990): Utcáink nevei az elmúlt százhusz évben. Soproni Szemle, 1990/2. pp. 31-45
- HÁRS J.** (1992): Akikről utcát nevezetek el Sopronban. SOPRINT, Sopron, 63 p.
- HÁRS J.** (2003): Mesélő utcák Sopronban. Juhász Kft., Sopron, 81 p.
- HÁRS J.** Mesélő utcák Sopronban. https://harsjosef.hu/utcanevek_kereso (letöltés: 2022. 09. 13.)
- HÁRS J.** Sopron rövid története. Sopron Anno, <https://sopronanno.hu> (letöltés: 2022. 09. 13.)
- HEIMLER K.** (1936): Sopron topográfiája. Utca- és házjegyzékekkel, részletes statisztikai táblákkal. Rötting és Romwalter Nyomda Bérlői, Sopron, pp. 240-278
- KRISCH A.** (2012)s: A soproni németek története a 13. századtól a kitelepítésig. Rubicon (online) 2012/11.
- NIKITSCHER P.** (2014): Tér, hatalom, szimbólumok, hatalmi önreprezentáció és szimbolikus térfoglalás. In: DÜLL A. – IZSÁK É. (szerk.): Tér-rétegek: Tanulmányok a
- ROMSICS I.** (szerk.) 2010: Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 535-587
- THIRRING G.** (1933): Felső Dunántúl. Budapest, 163 p.
- VESELKA L.** (1934): Sopron régi németsege és a német nyelv feltűnése a városi kancelláriában, Rötting és Romwalter Nyomda Bérlői, Sopron, 64 p.
- XXI. SZÁZAD TÉRFORDULATAIRÓL.** L'Armattan, Budapest, pp. 77-102
- MNL GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE SOPRONI LEVÉLTÁRA:** Sopron város vezető testületeinek határozatai a város közttereinek elnevezéséről 1945-2020-ig
- SOPRON VÁROS TÉRKÉPEI** 1873-tól napjainkig

HONLAPOK:

- <https://data2.openstreetmap.hu>utcanevek=Sopron> (letöltés 2022. 09. 13.)
- [https://2015-2019.kormany.hu>download<onkenyuralmi_nevek_egyesített_](https://2015-2019.kormany.hu>download<onkenyuralmi_nevek_egyesített_tabla_)
[tabla_](https://2015-2019.kormany.hu>download<onkenyuralmi_nevek_egyesített_tabla_)